

Ur nothäftet "Svenska folklåtar för två fioler", utgivet 1947 av Stockholms Spelmansgille

STOCKHOLMS SPELMANSGILLE

KORT HISTORIK
av J. A. CARLÖ

Tanken, på bildandet av en sammanslutning av i Stockholm med omnejd bosatta bygdespelmän är rätt gammal. Det är känt, att idén låg framlidne museiuppsyningsmannen Ernst Granhammar, stiftaren av de flesta spelmanförbund i Sverige, varmt om hjärtat. Med hänsyn till de många splittrande intressen, varmed rikets huvudstad kan locka, ansåg han sig dock ej våga försöket att där få till stånd en dylik förening. Det blev därför andra, som kom med den väckande impulsen. Redan 1927 hade inom Svenska Ungdomsringen bildats en intern sammanslutning av några spellmän, men då deras antal var alltför ringa, upphörde företaget efter någon tid. Därefter torde intet allvarligare försök av ifrågavarande art ha blivit gjort förrän revisor Nils Hägg våren 1944 upptog saken till diskussion med polisman Allan Manneberg och ovannämnde Ernst Granhammar. Deras överläggningar resulterade i beslut om ett sammanträde hemma hos Granhammar i början av anans månad samma år. Detta sammanträde, i vilket deltog, utom Granhammar, professor Sven Kjellström, revisor Nils Hägg, polisman Allan Manneberg och ingenjör John Carlö, blev således det första sammanträdet i Stockholms Spelmansgilles historia och torde därför kunna anses som gilletts födelsestund. På nämnda sammanträde överenskoms, att efter adresser som införskaffats å spellmän i Stockholm med omnejd, en inbjudan till spelmansträff skulle utfärdas och tillsändas både spellmän och andra, som kunde antagas vara intresserade för den tilltänkta föreningen. Denna spelmansträff bestämdes äga rum i Storängens Samskola söndagen den 19 mars. Till denna träff infunno sig 51 spellmän och önskan om en spelmannssammanslutning visade sig vara allmän. Något beslut angående organisationsformerna fattades icke vid detta tillfälle, utan ansågs lämpligt att denna angelägenhet skulle avgöras vid kommande spelmansträff. Denna hölls den 16 april i Tekniska Museet, där Sveriges Fiolbyggareförbund vid denna tidpunkt hade ordnat instrumentvärdering och utställning av de till bedömning insända stråkinstrumenten. Det beslöts nu enhälligt, att en spelmännens organisation för stockholmstrakten skulle bildas, och på professor Kjellströms förslag antogs namnet Stockholms Spelmansgille. Därjämte valdes gilletts första styrelse: revisor Nils Hägg ordförande, Ernst Granhammar vice ordförande, folkskollärare Yngve Härén sekreterare, polisman Allan Manneberg vice sekreterare och folkskollära-

re Bengt Lindgren kassör. Att det då ännu rådde ovisshet om gillet framtid kan utläsas ur beslutet beträffande medlemsavgiften. Det bestämdes nämligen, att denna skulle uttagas på så sätt, att varje spelman erlade 50 öre för varje spelmansträff i vilken han deltog. Sålunda erlagd 50-öring markerade medlemskap i gillet för ifrågavarande år, men för varje ny träff under året krävdes den obligatoriska 50-öringen av varje deltagande spelman.

I fortsättningen har gillet anordnat spelmansträffar varje månad med undantag för somrarna. För varje år har tillslutningen glädjande nog blivit allt större och större. Programmet vid dessa spelmansträffar har numera utformats så, att sammankomstens första timme anslagits till allspelning under ledning av gillet musikledare, varvid på förhand fastställt program inövats i stämmor. Nästkommande timme har reserverats för uppspelning av skilda provinsers låtar, kommenterade med upplysande ord, avseende att giva gillet medlemmar en inblick i det karakteristiska för de olika landskapens folkmusik och musikdialekter. Enär Stockholm ej har några spelmanstraditioner är det givet, att gillet i musikaliskt hänseende ej kunnat bli speciellt stockholmskt betonat på samma sätt som andra spelmansförbund inom landet präglas av provinsiell egenart. Därför har också alltifrån början representanterna för de inom gillet företrädda landskapen musikaliskt erhållit full jämställighet. Helt spontant ha också spelmännen inom gillet ram bildat slutna landskapslag. Vid olika uppspelningar ha sålunda medverkat Dalaföreningens i Stockholm spelmanslag, Södertörns spelmanslag samt spelmanslag från Hälsingland, Uppland, Ångermanland, Östergötland och Stockholm. Omväxlande med dessa "provinsiella" uppspelningar ha även anordnats föredrag anknyttande till gillet bygdekulturella intressesfärer. Sedan vid varje spelmansträff nu nämnda programpunkter avverkats har allmän kaffepaus varit obligatorisk. Under densamma bruka enskilda medlemmar låta höra sig som låtexekutörer. Sedan kaffet inmundigats vidtager allmän dans, vari även gillesmedlemmarnas närvarande anhöriga jämte eventuellt andra gäster gärna deltaga.

De månatliga spelmansträffarna ha som regel hållits, å restaurang Fjädersn. Gillet har emellertid under spelsäsongen också hyrt lokal i Maria folkskola, där gillesmedlemmarna erbjudits tillfällen till samövningar, inlärande av nya låtar o. s. v.

Från en tämligen blygsam början med ett 40-tal deltagare har tillslutningen vid spelmansträffarna numera vuxit till omkring 200 personer. På grund av denna uppmuntrande framgång har själva gillesorganisationen också kunnat göras fastare. Så ha t. ex, stadgar utformats och antagits, vilka för övrigt för att vara fullt "stilenliga" benämns "gillesregler" med bl. a. "balkar" i stället för paragrafer, "nämnd" som ersättning för styrelse, "styresman" i stället för ordförande, "skrivare" för sekreterare o. s. v. På

gillesammanträde den 12 januari 1947 beslöts därjämte en fast årsavgift av 5:- kronor för varje spelman i gillet. Även har gillet låtit prägla ett eget medlemsmärke. Fem förslag till dylikt inkommo vid den pristävlan, som gillet utlyste för ändamålet. Vid spelmansträffen den 8 april 1945 antogs genom omröstning det av Erik Moraeus föreslagna utförandet. En avbildning återfinnes å detta häftes sista omslagssida.

Gillet fastare organisation medförde, att dess nämnd haft möjlighet att föra underhandlingar för avtals träffande utåt om gillet medverkan vid därför ägnade tillfällen. Gillets första offentliga framträdande kunde sålunda efter avtal med Nacka kommun ske söndagarna den 17 juni och 29 juli 1945, då utfärder ordnats till Stora Nyckelviken, för att där biträda med underhållningsmusik. Bland övriga betydelsefullare framträdanden kan nämnas det som ägde rum torsdagen den 29 november samma år, då gillet gemensamt med föreningen Örjansringen arrangerat spelmansstämma i Kungsholms Kommunala Flickskola. Dessutom har gillet därvid även uppbärande arvode medverkat å Skansen den 12 maj 1946 med framträdande in corpore (allspelning) vid Solliden och med därpå följande uppträdanden av de enskilda spelmanlagen i Skansens olika landskapsgårdar. Dessa skansenengagemang komma enligt avtal att årligen upprepas. Även med Vaxholms stad har överenskommelse träffats om gillet medverkan den 17 augusti i år vid högtidlighållandet av stadens 300-årsjubileum.

Jämsides med nu nämnda angelägenheter har också gillet interna intressen tillgodosatts. Så ha t. ex. genom företrädesvis styresmannen Häggs försorg ett flertal låtar befordrats till trycket, och åtskilliga av dessa ha tidigare knappast ens funnits nedtecknade.. En del ha också arrangerats flerstämmigt. Gillet har även anslagit medel för uppteckning av äldre, ännu ej i tryck förefintliga låtar och visor, varav ett antal för övrigt redan äro av redaktör O. Andersson arrangerade för 2 à 3 stämmor. I detta sammanhang torde nu föreliggande häfte vara värt beaktande. Det är det första för en större allmänhet direkt påtagliga resultatet av Stockholms Spelmansgilles verksamhet och det torde kunna anses som en sporrande framgång, att gillet nämnd efter de få år som gillet existerat, utan några som helst utifrån erhållna penningbidrag, kunnat förverkliga; utgivandet av ett arbete som det föreliggande. Det vittnar otvivelaktigt både om goda dispositioner och omtänksamt förutseende.

Redan vid gillet andra spelmansträff valdes professor Sven Kjellström till gillet hedersordförande. Därjämte har till hedersledamot utsetts Hjort Anders Olsson. Av övriga särskilt utmärkta gillesmedlemmar bör främst nämnas gillet styresman Nils Hägg, som för sitt nitiska och fruktbara arbete i folkmusikens tjänst sommaren 1946 erhöi det zornska spelmanmärket i guld. Även Hjort Anders Olsson är innehavare av denna utmärkelse. Femton medlemmar i Stockholms Spelmansgille

ha tilldelats det zornska spelmansmärket i silver, medförande rätt till titeln riksspelman, och ett tjugotal äro innehavare av samma spelmansmärke i brons.

Det är ofta omvittnat, att knappast något land äger en rikare samling gamla genuina folkmelodier än Sverige. Dessa åldriga låtar skulle givetvis icke varit bekanta, än mindre tillgängliga för oss sentida spelmän om de icke genom tidernas lopp bevarats och räddats från att falla i glömska tack vare svunna släktleds spelmän och deras efterföljare. Det är ej nog med att de gamla melodierna tillvaratagas genom uppteckningar; de måste alltfört spelas och därigenom hållas levande. Föreliggande häfte har tillkommit för att i sin mån stimulera till ökad känsla för vårt rika och förpliktande spelmansarv, till fortsatt, ja stegrad speliver, och sålunda bli en kedjelänk i Stockholms Spelmansgilles strävan att främja svensk folkmusiks blomning.

Svenska Folklåtar FÖR TVÅ FIOLER

Detta arbete är tryckt i en upplaga

av 775 exemplar, varav 25 ex. utgör

en numrerad bibliofilupplaga